

jedan jasan, školski način. Ona je u stvari skolastički udžbenik jedne filozofske discipline. Misli iznjete u njemu jesu povezane, lako ih je slijediti i na kraju stvoriti neki jedinstveni sud o onome što se pročitalo. Zbog kraktoće ove knjige nije moguće obuhvatiti cjelokupnu razgranatu problematiku koja je vezana uz filozofiju spoznaje, ali zato postoji u samoj knjizi upućivanje na literaturu koja se bavi svakom zasebnom temom. Ova knjiga je prvenstveno upućena studentima filozofije, ali zbog načina na koji je napisana može biti zanimljiva i čovjeku koji nije posebno upoznat s problemima filozofije i onome tko je posebno zainteresiran za način kako neoskolastička filozofija pokušava riješiti taj problem.

Damir MLADIĆ

Ivan DEVČIĆ: *Pred Bogom bližim i dalekim. Filozofija o religiji*, FTI, Zagreb 1998.

Iako knjiga predstavlja zbir vrlo različitih, da ne kažem heterogenih, već objavljenih članaka, njezin podnaslov *Filozofija o religiji* obećava koherentnost i jedinstvenost knjige, na što nas izričito upozorava i autor u *Uvodu*, u kojem obrazlaže njezinu nutarnju harmoniju i povezanost, ipak čitateljev dojam o jedinstvenosti knjige nadmašuje obećanje o njezinoj koherentnosti, i njezina podnaslova i njezina autora. Knjiga naime predstavlja dobro sliveno jedinstvo, iako ne slijedi kanonski scenarij filozofskih traktata. Svojevrsna harmonija knjige odsijeva to više što su i detalji njezinih pojedinih dijelova izrađeni istom akribijom i nijansiranošću kao i glavne tvrdnje, što je rijetkost ne samo kod umjetnika nego i kod znanstvenika.

Svestranošću erudita i vještinom fenomenologičko–ontologijskog filozofskog metodičara, autor oštroumno obrađuje problem religije kao fenomen, njezinu istinitost, njezinu objektivnost, njezinu povijesnu pojavnost, njezinu heterogenu razgranjenost u različitim religijama i filozofskim sustavima, posebno na temelju aktualne situacije modernoga novovjekovnog agnostičkog i pluralističkog društva, koje se nalazi u zakašnjelom utopističkom snu, do jezgre od samog sebe alijenirano. U tomu razmatranju na sve stavlja svoj naglasak. Tako razrađujući bit religije, naglasak stavlja na egzistencijalan odnos čovjeka s Bogom, transcendentnim (dalekim) i istodobno imanentnim (blizim). Zatim, ističe da govor o Apsolutu ne može prevladati antropomorfizam i agnosticizam, ako se govor o Apsolutu ne shvati govorom o Božjem bitku. Treba, naime, znati da je vjera u apsolutnu bit Božju i te kako nerazdruživo povezana s patnjom, što je razumljivo, jer patnja, taj temeljni čovjekov problem, sa svojim pozitivnim polom obasjava najdublji smisao čovjekove egzistencije. Potom, svim oblicima ateizma je zajedničko, upozoruje autor, nastojanje potpunog samoostvarenja ljudske egzistencije, što može rezultirati iz raznih izvora i poprimiti različite oblike. Ipak, ateizam kao teoretski stav danas uzmiče, a njegovo mjesto zauzima praktički i egzistencijalni ateizam nošen sekularističkom vizijom života i sudbine čovjeka i društva. Uz sekularizaciju pak uzrastaju novi oblici duhovnosti, kojima se oživotvoruje religija, a koji imaju korijenje u čovjekovoj odvojenosti od prirode, u zapostavljanju čovjeka u dosadašnjoj duhovnosti, u prihvaćanju duha sekularizacije. Svi se pak novi oblici religioznosti slijevaju i radikaliziraju u pokretu *New age*. Ta nova religioznost pokazuje staro gnostičko lice s kojeg zrcali pri-

vatiziranje svetoga, sinkretizam, magizam, okultizam, libertinizam, itd. Nova se religioznost, stavljena pod reflektor socioloških istraživanja iskazuje nestalnom, neodređenom pojavom, koja nema jasnih granica ni navezanosti na određenu kulturu. Poseban religiozan fenomen tvori različito shvaćanje Boga u raznim svjetskim religijama, u hinduizmu, u budizmu, u islamu, u židovstvu i u kršćanstvu. U jednim je Bog protumačen politeistički, više monistički, a u drugima monoteistički, više dualistički, upozorava nas autor.

Nošen pak današnjom dubokom krizom modernih utopija i ideologija autor nas okreće religioznoj nadi. Nakon svih utopističkih pokušaja samospasenja, čovjek mora ili nereligiozno prihvatiti svoju sudbinu nastojeći iskoristiti ovaj život koliko je moguće ili se obratiti k Bogu da u nadi od njega primi spasenje. Zaključno autor razmišlja o ljudskoj osobi, koja je zapravo subjekt svih religioznih čina, ističući da čovjek bez

Božje osobnosti ne bi mogao doživjeti sebe kao osobu, što potkrepljuje filozofska i teološka prošlost.

Kratka opća značajka pisca ovoga djela: Autor kao katolički filozof u raspravama slijedi aristotelovsko-skolastičku filozofiju u onom stanju u kojoj se ona danas nalazi. Odlikuje se suptilnim analizama i oštrom sintezama, u svemu idući za preglednošću i jasnoćom. Znanstveni aparat mu je na zavidnoj visini. U izlaganjima se otkriva da nije samo prijatelj *sofie* nego da je i njezin pastir. Knjiga je za duhovnu obnovu intelektualaca, za odgoj življenja u pluralizmu svjetonazora i vjera. Nezaobilazna je za svakog našeg intelektualca, laika i svećenika, koji želi živjeti u dijalogu i dinamičkoj snošljivosti s današnjim pluralističkim misaonim svijetom, koji buja pod plaštem »rascvjetane« demokracije.

Rudolf BRAJČIĆ